

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
ДОЛИНСЬКОГО Євгена Володимировича
«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх перекладачів в
інформаційно-освітньому середовищі університету»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Проблематика дисертації є, безперечно, *актуальною*. Це пояснюється, з одного боку, глобальним розширенням міжнародних зав'язків, до яких залучена й Україна, та відповідним зростанням потреби у кваліфікованих перекладачах, передусім галузевих, а з іншого – недостатньо гнучким реагуванням вітчизняної системи їх підготовки на швидкі зміни вимог часу та бурхливий розвиток науки і техніки, зокрема, щодо використання потенціалу інформаційних технологій у процесі навчання. Внаслідок розриву між згаданими потенційними можливостями й практикою викладання, у цій сфері накопичилася низка проблем, на які слушно вказує дисертант. До них, зокрема, відносяться суперечності між потребою суспільства у якісному галузевому перекладі і браком його наукового підґрунтя в системі професійної освіти; між наявним діапазоном засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і ступенем їх використання у навчанні майбутніх перекладачів; між суспільною потребою навчання перекладачів за світовими стандартами і недостатньою розробкою його теоретичних основ, зокрема, з використанням засобів інформаційно-освітнього середовища університету. В період інформаційно-технологічної революції, яку ми наразі переживаємо, надзвичайно важливими є теоретичні праці концептуального характеру, здатні окреслити певні рамки, в межах яких можуть розгортатися дослідження, спрямовані на розбудову окремих модулів загальної концепції. Рецензована дисертація відноситься саме до такого типу праць, що робить її не лише *актуальною*, але й *перспективною*.

Етапи дисертації слід визнати *послідовними й обґрунтованими*. За результатами вивчення наявних робіт, автор *вичерпно* визначив зміст базових понять сфери дослідження, до яких належать інформаційно-освітнє середовище університету, професійна підготовка майбутніх перекладачів, їхні майбутня професійна діяльність та готовність до останньої. Виправдано зосереджуючись на згаданій готовності, дисертант вмотивовано виокремлює в її структурі

№	8	Вх. №	2064
дату	04	05	2019
ВІДДІЛ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ			
НАДПСУ ім. Б.Хмельницького			

мотиваційний, діяльнісний, когнітивний і рефлексивний компоненти, що одночасно характеризуються єдністю й взаємодією. Виходячи з результатів такого аналізу, автор формулює *вмотивовану* мету дослідження, а також ряд *логічних і взаємопов'язаних* завдань для її досягнення.

Подальший хід дослідження полягав у *послідовному розв'язанні* цих завдань за рахунок *вичерпної характеристики* дидактичних можливостей засобів інформаційно-освітнього середовища університету в професійній підготовці майбутніх перекладачів і *детального опису* особливостей застосування кожного з них для вирішення головних дидактичних завдань; *глибокого аналізу* діяльнісного, компетентнісного та системного підходів до такої підготовки для забезпечення теоретичних основ останньої; *слухного уточнення* компонентного складу готовності до професійної діяльності у вигляді *логічного переліку* відповідних компетентностей, знань, навичок, вмінь, особистісних якостей і здатності до самореалізації і самовдосконалення; *доцільного визначення* критеріїв, показників та рівнів сформованості компонентів готовності до професійної діяльності; *переконливого обґрунтування* теоретичних засад її формування; *фахової розробки* педагогічної системи та її структурно-функціональної моделі стосовно згаданої підготовки та *ефективно проведеної* перевірки їх ефективності; *чіткого визначення* основних напрямів наступних наукових розвідок в межах даної проблеми.

За результатами *всебічного аналізу* досліджуваного питання, дисертант *аргументовано* довів, що ефективна професійна підготовка майбутніх перекладачів в інформаційно-освітньому середовищі університету має ґрунтуватися на раціональному застосуванні її інформаційних засобів, діапазон яких коливається від освітніх інтернет-ресурсів та навчального середовища *Moodle* до систем онлайн-перекладу. Автору вдалося закласти *надійне підґрунтя* дослідження завдяки *чітко визначеним* перелікам дидактичних завдань, які можна ефективно вирішувати за допомогою ІКТ, а також дидактичних функцій засобів ІКТ. Зокрема, виходячи з аналізу потенціалу згаданих засобів, сформульовано *обґрунтований висновок* про можливість забезпечення ними особистого освітнього середовища студента, синхронного й асинхронного спілкування, інформаційно-методичного підґрунтя, ефективного керування та контролю. Узагальнення напрацювань у сфері використання інформаційних технологій дозволило *аргументовано виділити* його

принципи. Застосування комплексного підходу сприяло *ефективній координації* численних аспектів дослідження. Такий підхід дозволив *чітко окреслити* принципи відбору освітніх засобів ІКТ, методи навчання професійно-орієнтованих дисциплін, форми підготовки, а також *визначив обґрунтований напрям* розробки критеріїв контролю й оцінювання.

Заслугує на відзнаку спроба дисертанта скласти вичерпні переліки релевантних для дослідження чинників в усіх аспектах досліджуваної проблеми. До них, зокрема, відносяться вже згадані компонентний склад готовності до професійної діяльності, види засобів професійної підготовки в інформаційно-освітньому середовищі університету та типи дидактичних завдань, а також специфічні принципи навчання у згаданому середовищі, підходи до процесу професійної підготовки, перелік складників її системи, видів її навчально-методичного забезпечення та педагогічних умов ефективної професійної підготовки майбутніх перекладачів, форми контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів.

Безумовно корисною є також запропонована дослідником номенклатура дидактичних функцій засобів ІКТ у підготовці майбутніх перекладачів (мультилінгвальність, плорирівневість, полікультурність, мультимедійність, різноманітність функціональних типів та подання способів презентації навчальної інформації), а також відповідних педагогічних технологій. Ці переліки й номенклатури, разом з іншими параметрами комплексного підходу, дозволили дисертанту запропонувати *переконаливу педагогічну систему* професійної підготовки майбутніх перекладачів, а також *ефективні критерії* оцінки її якості, відповідно до рівнів її мотиваційного, діяльнісного, когнітивного та рефлексивного компонентів.

Обґрунтоване врахування дослідником ключових чинників, що впливають на навчання, його принципів та умов, знайшло *логічне* завершення у побудові *вмотивованої структурно-функціональної моделі* педагогічної системи професійної підготовки майбутніх перекладачів в інформаційно-освітньому середовищі університету. *Варто відзначити* стрункність згаданої моделі, де *гармонійно переплітаються* цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний і діагностично-результативний компоненти, кожен з яких забезпечує *стабільність*

моделі як системи в усіх її різноманітних аспектах – практичних і особистісно-формувальних цілях, діяльнісному, компетентісному та системному підходах, загальнодидактичних і специфічних принципах підготовки, предметному й процесуальному змісті навчання, комплексі різнопланових засобів ІКТ.

Сукупність сформульованих дослідником мети, завдань, принципів, вимог, критеріїв відбору освітніх засобів ІТК, форм проведення занять із використанням мережі Інтернет, структурних компонентів готовності до професійної діяльності, педагогічних умов, методів професійної підготовки майбутніх перекладачів *забезпечили сприятливі умови* для розробки педагогічної системи, що враховувала зміст, принципи й етапи згаданої підготовки, а також її характеристики та ступінь готовності студентів. *Вмотивовано* спираючись на розроблену в дослідженні *логічну* структурно-функціональну модель педагогічної системи, й *обгрунтовано* виділяючи чотири її компоненти, що утворюють певні підсистеми моделі, дисертант вдало вибудував відповідну педагогічну систему, дотримуючись релевантних для неї принципів фундаментальності професійної підготовки, фахової спрямованості навчання, єдності теорії і практики, моделювання професійної діяльності, фахової ІТ-мобільності та модульності навчання.

Варто відзначити *вмотивоване врахування* в процесі розробки згаданих підсистем співвідношення компонентів кожного рівня моделі, наприклад, мети, завдань і принципів підготовки – на цільовому рівні; методів роботи, засобів ІКТ та форм проведення занять на організаційно-діяльнісному рівні тощо.

Наявність цих підсистем, а також детальне *обгрунтування* співвідношення складових компонентів, дозволили побудувати *логічну і вмотивовану* педагогічну систему професійної підготовки майбутніх перекладачів в інформаційно-освітньому середовищі університету. Варто відзначити *ретельність* підготовки та проведення експерименту з додержанням усіх головних вимог до цього виду дослідження. Зокрема, дисертант сформулював *обгрунтовану* гіпотезу, *чітко визначив* варійовані й неварійовані умови експерименту, *професійно організував і провів* експериментальне дослідження, *коректно одержав, статистично обробив і логічно інтерпретував* числові дані, а також сформулював *обгрунтовані рекомендації* щодо підготовки майбутніх перекладачів в інформаційно-освітньому середовищі університету.

Новизна дослідження полягає у тому, що вперше здійснено спробу теоретичного обґрунтування, розробки та реалізації моделі підготовки майбутніх перекладачів в інформаційно-освітньому середовищі університету. Вперше принципи і зміст такого навчання розроблено з урахуванням компетентнісного, діяльнісного та системного підходів, які є визначальними для формування у студентів готовності до майбутньої професійної діяльності, визначено педагогічні умови функціонування згаданої системи з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Практичне значення дослідження полягає у розробці навчально-методичного забезпечення для викладання дисциплін професійної та практичної підготовки майбутніх перекладачів, включаючи електронні навчально-методичні комплекси на основі навчального середовища *Moodle*; дані дослідження можуть також бути використані для розробки згаданого забезпечення підготовки перекладачів з різних мов.

Результати дослідження є *достовірними та обґрунтованими*, що забезпечується методами дослідження, які відповідали поставленим меті та завданням, достатньою кількістю і репрезентативністю учасників констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту; застосуванням апарату математичної статистики на етапі обробки його результатів.

Проблематика дисертації пов'язана з *державною програмою наукових досліджень* (тематичний план наукових досліджень Хмельницького національного університету в межах науково-дослідної роботи «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (ДР № 0114U005266). Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту вищої освіти НАПН України (протокол № 9/6-1 від 26.10.2015 р.) та Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 3 від 29.03.2016 р.).

Ключовими проблемами дисертації є: *ідентифікація* змісту поняття «професійна підготовка майбутніх перекладачів в інформаційно-освітньому середовищі університету», її компонентного складу та особливостей її забезпечення в українських вищих закладах освіти; *визначення змісту підходів* стосовно організації згаданої підготовки; *встановлення змісту і рівнів сформованості готовності* майбутніх перекладачів до професійної діяльності з

використання інформаційних ресурсів; *ідентифікація дидактичних можливостей* засобів інформаційно-освітнього середовища університету в професійній підготовці майбутніх перекладачів; *розробка концепції професійної підготовки* майбутніх перекладачів у названому середовищі; *теоретичне обґрунтування педагогічної системи і структурно-функціональної моделі* згаданої підготовки; *реалізація названих систем та моделі* такої підготовки для ефективного її забезпечення.

Дисертація є завершеною науковою роботою, структура якої вичерпно відображає хід наукового дослідження автора. Зміст дисертації повно викладено в 58 публікація дисертанта й авторефераті. Зміст автореферату та основних положень дисертації є ідентичним.

Попри загальне позитивне враження, дисертація містить певні положення які є дискусійними і потребують пояснень.

1. Теза автора про те, що в інформаційно-освітньому середовищі університету «ще не склалась цілісна педагогічна система цілеспрямованого формування готовності до професійної діяльності майбутніх перекладачів» (с. 27 автореферату) видається занадто категоричною, якщо розглядати згадане середовище як створювану суб'єктами освіти систему, здатну до саморозвитку, у якій між її суб'єктами й компонентами встановлюються зв'язки й відносини на основі інформаційної діяльності для досягнення освітніх завдань. Така система, в тій чи іншій формі функціонує в українських університетах (принаймні в Київському національному імені Тараса Шевченка та Харківському національному імені В. Н. Каразіна) вже понад півстоліття. Інша річ, що вона може не відповідати сучасним вимогам, особливо з точки зору використання потенціалу електронних освітньо-інформаційних ресурсів. У цьому аспекті рецензована дисертація є, як вже згадувалося актуальною.

2. При імпліцитному протиставленні зарубіжного досвіду підготовки перекладачів із аналогічною системою в Україні, автор припускається певних неточностей та двозначностей. Зокрема, складається враження, що теза про необхідність «пройти акредитацію чи сертифікацію», аби «стати професійним перекладачем у США чи Канаді» (с. 382 дисертації) стосується не фізичних осіб, навчальних закладів, яким дійсно потрібні, так само як і в Україні, ліцензування та

акредитація, щоб одержати право на підготовку професійних перекладачів, та й взагалі будь-яких інших фахівців.

3. Двозначним виглядає перелік деяких інших характеристик зарубіжної системи підготовки перекладачів, які імпліцитно протиставляються відповідним ознакам української системи. Зокрема, вимога щодо наявності документа, що підтверджує професійну кваліфікацію для працевлаштування перекладачем, практично не відрізняється від аналогічної вимоги в Україні, де таким документом є диплом про вищу освіту. Так само суперечливо виглядають тези про «високий рівень освітніх послуг (у сфері підготовки перекладачів) університетів розвинених країн» (тобто, імпліцитно припускається, що в Україні він нижчий, хоча жодних відповідних аргументів не наведено), або що згадані університети пропонують «сертифіковані програми навчання» для отримання відповідної кваліфікації, що також нічим не відрізняється від України, де програми закладів вищої освіти проходять аналогічну експертизу під час ліцензування й акредитації.

4. Інформація щодо формувального етапу педагогічного експерименту не завжди є вичерпною. Зокрема, в авторефераті не вдалося виявити дані про заклади вищої освіти, де він проводився, а також про стать та вік студентів, які брали участь у ньому

5. Дисертація та автореферат написані гарною науковою мовою, однак все ж помічені деякі термінологічні неточності й двозначності. Зокрема, це стосується вживання терміна «навичок» замість «умінь» у реченні «В освітніх програмах зазначається поетапність розвитку професійно важливих *навичок*» (с. 382 дисертації), оскільки навички є проміжними цілями у будь-якому навчанні. В переліку основних дидактичних завдань, які дозволяє вирішувати використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій, наведено «контроль за засвоєнням знань» (с. 383 дисертації), тоді як за змістом до знань як об'єкта контролю слід було також додати навички та уміння. В переліку методів навчання, що входять до складу запропонованої автором педагогічної системи професійної підготовки, невдалим видається термін «аудіовізуальний метод» (с. 29 автореферату), оскільки такий термін вже існує із зовсім відмінним від запропонованого в дисертації змістом. Зайвим видається означення «практичні» у

словосполученні «практичні вправи», оскільки вправи бувають тільки практичними, а також потребує пояснення різниці між термінами «самоаналіз» та «аналіз власних перекладів» (с. 361 дисертації).

Перелічені зауваження не стосуються основного змісту роботи і не впливають на достовірність та обґрунтованість висновків дисертанта.

Загальна ж оцінка роботи є незмінною.

Дисертація є закінченим науковим дослідженням, обсяг, якість та оформлення якого відповідають усім чинним вимогам пп. 9, 10 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ №567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015, №1159 від 30.12.2015 та №567 від 27.07.2016 р. Робота є актуальною, а одержані висновки обґрунтованими, достовірними і такими, що мають теоретичне та практичне значення й наукову новизну. Відповідно, слід зробити висновок про те, що автор дисертації, Долинський Євген Володимирович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Л. М. Черноватий

Підпис професора Л.М. Черноватого засвідчую:

Начальник Служби
управління персоналом
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

С. М. Куліш